

Eğitimde Okuryazarlık Becerileri - I

Editör: Erol KOÇOğLU

Editör: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

EĞİTİMDE OKURYAZARLIK BECERİLERİ - I

ISBN 978-625-7676-99-1

DOI 10.14527/9786257676991

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mayıs 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitimde okuryazarlık becerileri teması altında hazırlanan bu kitap çalışmasında, çalışmayı oluşturan kavramsal terminolojiyle birlikte eğitim sürecinde yer alan birçok disiplin ve tema doğrultusunda okuryazarlık kavramı ele alınmıştır. Eğitimde okuryazarlık kavramı geçmişten günümüze doğru, önemi gün geçtikçe öğrenme-öğretme sürecinde ve öğrenme ortamlarında ön plana çıkan bir kavramdır. Bu konu doğrultusunda iki çalışma hazırlanmıştır. Eğitimde okuryazarlık becerileri I, II ve III şeklinde tasnif edilen bu çalışmalarda okuryazarlık kavramının farklı disiplinlerdeki yansımaları değerlendirilmiştir.

Okuryazarlık kavramı eğitim sürecinde farklı etkinliklerle öğrenme ortamlarında kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu etkinliklerin temel amacı, öğrenme ortamında anlamlı ve kalıcı öğrenme düzeyini arttırmaktır. Bu nedenle okuryazarlık kavramı eğitim sürecinin önemli etmenlerinden birini oluşturmaktadır. Konuya ilişkin yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, dünya üzerinde okuryazar olmayan nüfusun oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Bu yüksek oran, okuryazarlık kavramının, bireysel ve toplumsal gelişim için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu oran içerisinde kadın nüfus miktarının daha fazla olması, okuryazarlık bağlamında kadın nüfusun ihtiyaç düzeyini belirlemek bakımında dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bütün bunlardan hareketle dünya üzerinde tarihsel süreç içerisinde okumanın tanımları, küresel toplumun ihtiyaçları, ekonomik kalkınma talepleri ve bizzat okuryazarlığın araştırılması ve ölçülmesindeki ilerlemelere göre zaman içinde değiştiği söylenebilir.

Kitap çalışması temasına ilişkin eğitim sürecinde aktarılan disiplin, kazanım ve temaya ilişkin anlamlı ve kalıcı öğrenme düzeyini arttırmak ve öğrenme-öğretme sürecine zenginlik ve çeşitlilik katkısı sağlamak amacıyla hazırlanan bu çalışmada, eğitimde, erken, okul olgunluğu, yetişkin, pedagoji, dil değerlendirme, okuma becerileri, bilgi, dijital, medya, işlevsel, uzaktan eğitim, finansal, mobil, görsel, işletme, ağ, tarım, gıda ve beslenme okuryazarlıklarına ilişkin dikkat çekici bölümlere yer verilmiştir.

Bu kitap çalışmasının hazırlanmasında, değerli vakitlerini ayırarak bölüm çalışmalarına katkı sağlayan değerli yazar hocalarımıza teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU
ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Mayıs, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

1. Bölüm: Eğitimde Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Kavramlar

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR - İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3073-9194

Bil. Uzm. Veysel YİĞEN - Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-2256-1522

2. Bölüm: Eğitimde Erken Okuryazarlık Becerisi

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN - Artvin Çoruh Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9317-5261

3. Bölüm: Eğitimde Okul Olgunluğu Okuryazarlığı

Doç. Dr. Serpil PEKDOĞAN - İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0027-3001

4. Bölüm: Eğitimde Yetişkin Okuryazarlığı

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4456-580X

Arş. Gör. Ülkü Tuğçe ÇAL PEKTAŞ - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2902-8229

5. Bölüm: Eğitimde Pedagojik Okuryazarlık

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Dr. Ender ÖZEREN - Dicle Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4605-8120

6. Bölüm: Eğitimde Dil Değerlendirme Okuryazarlığı

Dr. Teymur EROL - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1738-0858

Dr. Muhammed TUNAGÜR - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6427-6431

7. Bölüm: Eğitimde Okuma Becerileri Okuryazarlığı

Arş. Gör. Dr. Yelda KÖKÇÜ - Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1232-5235

Prof. Dr. Şener DEMİREL - Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0152-1081

8. Bölüm: Eğitimde Bilgi Okuryazarlığı

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT - Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0764-1279

9. Bölüm: Eğitimde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı

Doç. Dr. İsmail Hakan AKGÜN - Adıyaman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0190-1866
Bil. Uzm. Muhterem AKGÜN - Fırat Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5915-013X

10. Bölüm: Eğitimde Dijital Okuryazarlık

Doç. Dr. Şule EGÜZ - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3633-8957

11. Bölüm: Eğitimde Uzaktan Eğitim Okuryazarlığı

Doç. Dr. H. Gülhan ORHAN KARSAK - Kırklareli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5927-6341
Doç. Dr. İsmail ŞAN - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0780-0169

12. Bölüm: Eğitimde Medya Okuryazarlığı

Doç. Dr. Mehmet Barış YILMAZ - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0928-2481
Dr. Yasemin KESKİN YILMAZ - Malatya Turgut Özal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8178-0093

13. Bölüm: Eğitimde İşlevsel Okuryazarlık

Doç. Dr. Oğuz ÇETİN - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0986-5137

14. Bölüm: Eğitimde Finansal (Ekonomik) Okuryazarlık

Prof. Dr. Zafer ÇAKMAK - Fırat Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0612-814X
Arş. Gör. İrfan ARIKAN - Harran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1546-4786

15. Bölüm: Eğitimde Mobil Okuryazarlık

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3073-9194
Arş. Gör. Mert ŞEN - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0427-5135

16. Bölüm: Eğitimde Görsel ve Grafikselle Okuryazarlık

Dr. Arcan AYDEMİR - Artvin Çoruh Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8110-954X

17. Bölüm: Eğitimde İşletme Okuryazarlığı

Dr. Gözde MERT - Nişantaşı Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9314-0242

18. Bölüm: Eğitimde Ağ (Web) Okuryazarlığı

Dr. Ülkü ULUKAYA ÖTELEŞ - Muş Alparslan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5780-2034

19. Bölüm: Eğitimde Tarım Okuryazarlığı

Doç. Dr. Enver KENDAL - Mardin Artuklu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8812-8847

20. Bölüm: Eğitimde Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı

Dr. Abdulkerim HATİPOĞLU - Mardin Artuklu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1487-1953

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE OKURYAZARLIK BECERİLERİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

Giriş.....	1
Okuma.....	2
Yazma.....	3
Okuryazarlık.....	4
Eğitim.....	6
Öğretim.....	8
Beceri.....	9
Sonuç.....	11
Kaynakça.....	11

2. BÖLÜM

EĞİTİMDE ERKEN OKURYAZARLIK BECERİSİ

Giriş.....	15
Erken Okuryazarlık Yaklaşımları.....	16
Erken Okuryazarlık Becerileri.....	18
Sesbilgisel Farkındalık Becerisi.....	18
Yazı Farkındalığı Becerisi.....	19
Alfabe ve Harf Bilgisi Becerisi.....	21
Anlama Becerisi.....	23
Yazı Yazma Becerisi.....	23
Erken Okuryazarlık Becerileri Geliştirme, Destekleme ve Değerlendirme.....	24
Erken Okuryazarlık Becerilerini Geliştirici ve Destekleyici Unsurlar.....	24
Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Araçları.....	26
Erken Okuryazarlık Becerileri Kazandıran Ortam Özellikleri.....	27
Çocuklarda Erken Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler.....	33
Eğitimde Erken Okuryazarlık Alanında Yapılan Bazı Ulusal Çalışmalar.....	34
Sonuç.....	36
Kaynakça.....	37

3. BÖLÜM

EĞİTİMDE OKUL OLGUNLUĞU OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	41
Okul Olgunluğunu Etkileyen Etmenler.....	42
Fizyolojik Faktörler.....	42
Zihinsel Faktörler.....	43
Çevresel Faktörler.....	43
Duygusal Faktörler.....	44
Okul Olgunluğunun Değerlendirilmesi ile İlgili Yaklaşımlar.....	44
Olgunlaşmacı Görüş.....	45
Çevresel Görüş.....	45
Sosyal Yapılandırmacı Görüş.....	45
Etkileşimci Görüş.....	46
Okul Olgunluğunun Değerlendirilmesi.....	46
Okul Olgunluğunun Değerlendirilmesinde Risk Faktörleri.....	48
Yaş.....	48
Okula Başlamanın Ertelenmesi.....	49
Eğitim Programı.....	49
Erken Çocukluk Hizmetleri.....	50
Okul Olgunluğu ve İzdüşümleri.....	50
Sonuç.....	52
Kaynakça.....	53

4. BÖLÜM

EĞİTİMDE YETİŞKİN OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	55
Etkili Okuma ve Yazma Eğitimi.....	59
Düşük Becerilere Sahip Yetişkin Öğrencilerin Özellikleri ve Motivasyon.....	61
Öğrenme Güçlüğü ve Okuryazarlık Eğitimi.....	64
Yetişkin Okuryazarlığında Cinsiyet Etkisi.....	66
Cinsiyet EŐsitsizliđi.....	67
Dijital Çağda Yetişkin Okuryazarlığı.....	68
Sonuç.....	70
Kaynakça.....	71

5. BÖLÜM

EĞİTİMDE PEDAGOJİK OKURYAZARLIK

Giriş.....	75
Pedagoji.....	76

Pedagojik Bilgi	77
Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)	79
Pedagojik Okuryazarlık	84
Sonuç.....	86
Kaynakça.....	87

6. BÖLÜM

EĞİTİMDE DİL DEĞERLENDİRME OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	91
Dil Değerlendirme Okuryazarlığının Önemi	92
Dil Değerlendirme Okuryazarlığının Bileşenleri.....	94
Dil Değerlendirme Okuryazarlığının Paydaşları	100
Avrupa Ortak Başvuru Metninde Dil Değerlendirme Okuryazarlığı	104
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda Dil Değerlendirme Okuryazarlığı	106
Almanca, Çince, Fransızca ve İngilizce Öğretim Programlarında Dil Değerlendirme Okuryazarlığı	108
Sonuç.....	113
Kaynakça.....	114

7. BÖLÜM

EĞİTİMDE OKUMA BECERİLERİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	117
Dil.....	117
Temel Dil Becerileri	119
Anlama Becerileri (Dinleme ve Okuma)	119
Anlatma Becerileri (Konuşma ve Yazma)	120
Okuma ve Okumanın Tarihi	120
Okumanın Bileşenleri.....	122
Okuryazarlık ve Okuma-Yazma Arasındaki Farklar	123
Okuryazarlık Türleri	125
Okuryazarlık Düzeyleri	126
Okuryazarlığın Önemi ve Zayıf Okuryazarlık	127
Okuryazarlık ve Okuma Alışkanlığı	128
Okuma Becerileri Okuryazarlığı	129
Okuma Becerileri Okuryazarlığına Sahip Bireylerin Özellikleri	131
Okuma Becerileri Okuryazarlığını Geliştiren Öğretmen Yeterlikleri	132
Sonuç.....	132
Kaynakça.....	133

8. BÖLÜM

EĞİTİMDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	137
Bilgi ve Bilgi Toplumu.....	138
Bilgi Okuryazarlığı.....	138
Bilgi Çağında Bilgi Okuryazarlığının Boyutları.....	141
Bilgi Okuryazarlığı Modelleri.....	143
Alberta Modeli.....	144
Big6 Modeli.....	147
RAC Modeli.....	149
McKenzie Araştırma Döngüsü Modeli.....	149
Yedi Sütun Modeli (SCONUL).....	151
Kuhlthau Bilgi Arama Süreci Modeli.....	152
8WsModeli.....	153
Bilgiye Giden Yol Modeli.....	154
Dokuz Adımda Bilgi Becerileri Modeli.....	154
Araştırma Süreci Modeli.....	154
Info Zone Modeli.....	155
Yaşam Boyu Öğrenme için Louisiana Bilgi Okuryazarlığı Modeli.....	155
Loertscher – Bilgi Okuryazarlığı Modeli (IL Model).....	155
ANZIIL'in Bilgi Okuryazarlığının Unsurları Modeli.....	156
Bilgi Okuryazarlığının Temel Unsurları ve Standartları.....	157
Bilgi Okuryazarlığının Temel Unsurları.....	157
Bilgi Okuryazarlığının Standartları.....	157
Bilgi Okuryazarlığı Becerileri.....	165
Eğitimde Bilgi Okuryazarlığının Yeri ve Önemi.....	166
Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgi Okuryazarı Bireyin Özellikleri.....	169
Sonuç.....	170
Kaynakça.....	171

9. BÖLÜM

EĞİTİMDE BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	173
Bilgi Toplumu ve Eğitim.....	174
Bilgi ve İletişim Teknolojileri.....	177
Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı.....	179
BİT Okuryazarlığı Bileşenleri.....	184
BİT Yeterliliği.....	186
Eğitimde BİT Entegrasyonu.....	191

Sonuç.....	195
Kaynakça.....	195

10. BÖLÜM EĞİTİMDE DİJİTAL OKURYAZARLIK

Giriş.....	199
Dijital Okuryazarlık Kavramı	200
Eğitimde Dijital Okuryazarlığın Gelişimi	203
Dijital Okuryazarlıklara Eğitimde Stratejik Bakış Açılıarı.....	205
Dijital Okuryazarlık Modelleri	206
Krumsvik Modeli (2008).....	206
JISC Modeli (2009)	207
Ng Dijital Okuryazarlık Modeli (2012).....	208
Eğitimde Dijital Okuryazarlığın Kullanımı	209
Sonuç.....	215
Kaynakça.....	216

11. BÖLÜM EĞİTİMDE UZAKTAN EĞİTİM OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	219
Uzaktan Eğitim	222
Uzaktan Eğitimin Teorik Temelleri.....	223
Uzaktan Eğitimin Üstün ve Sınırlı Yönleri.....	229
Uzaktan Eğitim Okuryazarlarının Genel Olarak Sahip Olması Gerekli Yeterlikler	232
Uzaktan Eğitimde Yeni Medya Kullanım Süreci ve Gelişen Uzaktan Eğitim Okuryazarlığı Becerileri	234
Sonuç.....	241
Kaynakça.....	242

12. BÖLÜM EĞİTİMDE MEDYA OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	247
Medya Okuryazarlığı Kavramı, Çalışma Alanları ve Önemi.....	247
Kitle İletişim Araçlarının Türleri.....	249
Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri, Nitelikleri ve Eğitim Süreci.....	251
Eğitim Sürecinde Medya Okuryazarlığı	253
Sonuç.....	257
Kaynakça.....	258

13. BÖLÜM

EĞİTİMDE İŞLEVSEL OKURYAZARLIK

Giriş.....	261
İşlevsel Okuryazarlığın Ortaya Çıkışı.....	263
İşlevsel Okuryazarlığın Tanımı.....	264
Mesleki Adaleti Teşvik Etme Aracı Olarak İşlevsel Okuryazarlık	268
Sağlığı Kolaylaştırmayı, Refahı ve Uyum Kapasitesini Teşvik Etmenin Bir Aracı Olarak İşlevsel Okuryazarlık.....	269
Sosyal Bağlantıyı, Sosyal Katılımı ve Topluma Ait Olmayı Teşvik Eden Bir Araç Olarak İşlevsel Okuryazarlık.....	269
İşlevsel Okuryazarlığa Yönelik Yaklaşımlar	270
Psiko-Fizyolojik Yaklaşım	270
Faydacı-Pragmatik Yaklaşım	270
Sosyo-Ekonomik Odak	271
Sosyal Odaklı Bağlam	271
İşlevsel Okuryazarlık İçin Bir Eğitim Modeli Önerisi	272
Çocuklarda İşlevsel Okuryazarlık Yaşantıları.....	274
Sonuç.....	274
Kaynakça.....	275

14. BÖLÜM

EĞİTİMDE FİNANSAL (EKONOMİK) OKURYAZARLIK

Giriş.....	279
Finansal Okuryazarlık.....	279
Dijital Finansal Okuryazarlık	282
Finansal Okuryazarlıkla İlgili Temel Kavramlar	282
Tasarruf.....	282
Bütçe	283
Finansal Hedeflerin Belirlenmesi.....	283
Nakit Akışlarının Belirlenmesi.....	284
Bütçenin Oluşturulması	284
Kontrol-Değerlendirme	285
Harcama	285
Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Önemi	286
Dünyada ve Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Durumu	290
Finansal Okuryazarlık Üzerinde Etkili Olan Değişkenler	291
Finansal Okuryazarlık Eğitimine Katkı Sunan Bazı Kuruluşlar	293
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB].....	293
Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği [FODER].....	294

Türkiye Bankalar Birliği [TBB].....	294
Türkiye Ekonomi Bankası [TEB]	295
Habitat	295
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.....	295
Organisation for Economic Cooperation and Development [OECD]	295
Türkiye’de Finansal Eğitimin Gelişimi.....	296
Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Dikkat Edilecek Bazı Hususlar	298
Sonuç.....	301
Kaynakça.....	301

15. BÖLÜM

EĞİTİMDE MOBİL OKURYAZARLIK

Giriş.....	305
Mobil Teknolojiler	307
Mobil Cihazlar	308
Akıllı Telefonlar	308
Taşınabilir Bilgisayar	309
Tablet	310
Giyilebilir Mobil Cihazlar	312
Mobil Uygulamalar	315
Eğitimde Mobil Kullanımı.....	316
E-Öğrenme.....	316
M-Öğrenme	317
Mobil Okuryazarlık.....	320
Sonuç.....	323
Kaynakça.....	324

16. BÖLÜM

EĞİTİMDE GÖRSEL VE GRAFİKSEL OKURYAZARLIK

Giriş.....	331
Görsel Okuryazarlık.....	333
Görsel Okuryazar Kişilerin Özellikleri.....	338
Görsel Okuryazarlığın Belirlenmesi	339
Maria Avgerinou’nun Görsel Okuryazarlık İndeksi	339
Görsel Okuryazarlık Düzeyi Ölçekleri.....	340
Görsel Okuryazarlık Yeterlilikleri Ölçeği	340
Eğitimde Görsel Okuryazarlık.....	340
Eğitimde Görsel Okuryazarlık Becerisinin Geliştirilmesi.....	342

Grafiksel Okuryazarlık	344
Grafiksel Okuryazar Kişilerin Özellikleri	347
Grafiksel Okuryazarlık Becerisinin Belirlenmesi	347
Grafiksel Okuryazarlık Becerilerini Belirlemeye Yönelik Geliştirilen Testler	348
Grafik Çizme ve Yorumlama Becerisi Kontrol Listesi	348
Grafik Çizimlerini Değerlendirme Rubriği	348
Eğitimde Grafiksel Okuryazarlık	349
Eğitimde Grafiksel Okuryazarlık Becerisinin Geliştirilmesi	352
Sonuç	355
Kaynakça	355

17. BÖLÜM

EĞİTİMDE İŞLETME OKURYAZARLIĞI

Giriş	359
İşletme Kavramı	360
İşletme Okuryazarlığının Önemi	361
İşletmelerin Fonksiyonları	362
Temel Fonksiyonlar	362
Yönetim Fonksiyonu	362
Üretim Fonksiyonu	363
Pazarlama Fonksiyonu	364
Finansman Fonksiyonu	364
Alt/Destekleyici Fonksiyonlar	364
İnsan Kaynakları Fonksiyonu	364
Muhasebe Fonksiyonu	366
Araştırma-Geliştirme Fonksiyonu	366
Halkla İlişkiler Fonksiyonu	366
İşletmelerin Misyon ve Vizyonu	367
İşletmelerin Amaçları	368
İşletmelerin Genel Amaçları	369
İşletmelerin Özel Amaçları	369
İşletmelerin Çevresi	370
İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları ve İş Etiği	371
İşletmelerde Büyüme ve Büyüme Stratejileri	372
Bütünleştirici Büyüme Stratejileri	372
Yatay Büyüme Stratejisi	373
Dikey Büyüme Stratejisi	373
Yoğun Büyüme Stratejileri	373

İşletmelerde Liderlik	375
İşletmelerde Kültür ve Kültürün Önemi	376
İşletmelerde Yenilik Yönetimi	377
Sonuç.....	378
Kaynakça.....	379

18. BÖLÜM

EĞİTİMDE AĞ (WEB) OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	383
Küreselleşme ve Bilgi Toplumu	384
Bilgi Toplumunda Ağ.....	387
Bilgisayar Ağı	388
İnternet Ağı.....	389
Web	391
Ağ Güvenliği	393
Ağ Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Tedbirler.....	394
Ağ Okuryazarlığı (İnternet/Web Okuryazarlığı)	395
Eğitimde Ağ Okuryazarlığı	399
Sonuç.....	403
Kaynakça.....	404

19. BÖLÜM

EĞİTİMDE TARIM OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	407
Dünyada Tarım Okuryazarlığının Gelişimi.....	409
Türkiye'de Tarım Okuryazarlığının Gelişimi	413
Türkiye'de Orta Öğretim Düzeyindeki Tarım Okuryazarlık Faaliyetleri.....	415
Osmanlı Dönemi Orta Öğretim Düzeyindeki Tarımsal Eğitim Faaliyetleri.....	415
Cumhuriyet Dönemi Orta Öğretim Düzeyindeki Tarımsal Eğitim Faaliyetleri.....	416
Yüksek Öğretim Düzeyindeki Tarımsal Eğitim Faaliyetleri	417
Fakülte Düzeyindeki Tarımsal Eğitim Faaliyetleri	417
Meslek Yüksek Okulları Düzeyindeki Tarımsal Eğitim Faaliyetleri.....	419
Tarım ve Köyışlerine Bağlı Olarak Yürütülen Tarımsal Eğitim Faaliyetleri	420
Teknoloji, İnternet ve Kitle İletişim Araçlarına Bağlı Olarak Gerçekleşen Tarımsal Eğitim Faaliyetleri.....	422
Kongreler, Konferanslar, Çalıştaylar ve Sempozyumlara Bağlı Olarak Gerçekleşen Tarımsal Eğitim ve Yayım Faaliyetleri.....	423
Sonuç.....	424
Kaynakça.....	427

Ekler	430
Ek 1. Nazari ve Ameli Hüdâvendigâr Hamidiye Ziraat Mektebi Hoca ve Talebesi	430
Ek 2. Bursa Bölge Ziraat Mektebi.....	430
Ek 3. Halkalı Ziraat Yüksek Okulu.....	431
Ek 4. Halkalı Zirai Mektebi.....	431
Ek 5. Çayırova Teknik Bahçıvanlık Okulu.....	431
Ek 6. Beydere Tarım Meslek Lisesi (1983)	432
Ek 7. Halkalı, Zirai Üretim İşletmesi ve Peyzaj Meslek Lisesi (2005).....	432

20. BÖLÜM

EĞİTİMDE GIDA VE BESLENME OKURYAZARLIĞI

Giriş	433
İşlevsel (Fonksiyonel) Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	434
Etkileşimli Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	435
Eleştirel Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	435
Gıda ve Beslenme Okuryazarlığının Hedefleri.....	436
Gıda ve Beslenme Okuryazarlığının Değerlendirilmesi	438
Çocuklarda Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	439
Ergenlerde (Adolesanlarda) Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	440
Yetişkinlerde Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	441
Kitle İletişim Araçları ve İnternetin Gıda ve Beslenme Okuryazarlığına Etkisi	441
Sonuç	443
Kaynakça.....	444
Yazarlar Hakkında.....	449

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE OKURYAZARLIK BECERİLERİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3073-9194

Bil. Uzm. Veysel YİĞEN - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0003-2256-1522

1. Giriş

Hazırlanan kitap çalışmasının bu bölümünde, kitapta çalışmasının diğer bölümlerini de kapsayan temel kavramlar kısaca tanımlanarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sürecinde okuryazarlık kavramı ve okuryazarlık kavramıyla ilişkili olan okuma, yazma, eğitim, beceri ve öğretim kavramları ele alınmıştır.

İnsanoğlunun ortaya çıktığı zaman diliminden günümüze kadar, bilgiye ulaşma, bilgiyi edinme ve yayma şekilleri değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Bu farklılık, yaşanan coğrafi koşullar, ekonomik durumun sosyal hayata yansımaları, sosyo-kültürel yapı ve ihtiyaç beklenti dengesinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu sebep ifadelerinden dolayı, toplumların okuryazarlık düzeyleri tarihsel süreçte değişkenlik göstermiştir. Özellikle yazının icadından sonra bu kavramın önemi gün geçtikçe arttığı söylenebilir. Bir şifreleme pratiği olarak yazı, var olan bilginin insan belleğinden bağımsız olarak saklanmasını ve aktarılmasını sağlamıştır. Bu yönüyle yazının icadı, insanlık tarihini etkileyen en önemli tarihsel olaylardan biridir (Yıldız, 2007). Bu tarihsel olay sayesinde, okuryazarlık kavramı dünya üzerinde önemli bir araştırma konusu olarak ele alınmaya başlanılmıştır. Özellikle 1960'lardan sonra günümüze kadar bu kavram üzerine yapılan araştırmaların eğitimde arttığı söylenebilir. Bu durumu oluşturan birçok etken olmakla birlikte ön plana çıkan gelişen internet teknolojisi olduğu ifade edilebilir. Dünya üzerinde zaman ve mekân kavramını ortadan kaldıran internet teknolojisinin gelişimi, eğitimde ve birçok alanda olduğu gibi okuryazarlık üzerinde de dikkat çekici etkileri olduğu söylenebilir. Somut materyal üzerinden okuryazarlık etkinliğini gerçekleştirme eylemi yerine sanal ortamda okuryazarlık faaliyetlerinin geliştiği söylenebilir. Bu durum, birey ve toplumların günümüzde geçmişi okumak ve geleceği yazmak (Güneş, 2019) için okuryazarlık kavramına önem vermeleri gereklili-

đini ortaya çıkarmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte giderek işaretlerle (emojilerle) iletişimin gerçekleştirildiği çağımızda okuma yazmayı bilmemek, dünyada yaşamamak, yok olmak demektir (Güneş, 2019). Gelişen teknolojinin okuryazarlık üzerinde oluşturduğu değişkenlikle birlikte bu gelişmişliğin okumaz yazmazlık oranını da olumsuz etkilediği söylenebilir.

Tarihsel zaman çizgisi boyunca büyük çeşitlilikte sosyal ve kültürel eylemler içeren okuryazarlık kavramına (Lankshear & Knobel, 2008; Erdem & Eğmir, 2018) yüklenen anlamlar zaman içerisinde sürekli olarak değişmiştir. Bu değişikliliğin, bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara bağlı olarak farklılaştığı söylenebilir. Bu süreç sonunda okuryazarlık, yazılı metinleri okuyup yeni metinler üretebilmek ile sınırlandırılmamakta; özel bir alanda bilgi sahibi olmaya işaret etmektedir (Som & Kurt, 2012; Erdem & Eğmir, 2018). Süreç içerisinde okuryazarlık etkinliğine yüklenen anlamlar doğrultusunda okuryazarlık, özel alanlarda gerekli olan beceri ve yeterliklere sahip olmayı kapsamakla birlikte (Erişti & Erdem, 2017; Erdem & Eğmir, 2018) bununla da sınırlı değildir; okuryazarlık sürecini sosyal, teknolojik ve ekonomik faktörlerden bağımsız düşünmek mümkün olmadığı söylenebilir (Kress, 2003; Erdem & Eğmir, 2018). Sosyal ve kültürel değişimlere göre değişen ve gelişen okuryazarlık süreci, belirli türdeki metinleri ve eserleri okumak, yorumlamak ve üretmek için bilgi ve becerileri edinmeyi ve bireyin kültürüne ve toplumuna tam anlamıyla katılması için kapasitelerini geliştirmeyi kapsadığı ifade edilebilir (Kellner & Share, 2005; Erdem & Eğmir, 2018).

2. Okuma

Okuma kavramını ele almadan önce okuma yazma öğretime kısaca değinmek gerekir. Çünkü bu kavramın, öğrenme-öğretme sürecinde yazma kavramıyla birlikte anlam kazandığı ifade edilebilir. Fonksiyonel okuma ve yazma, modern toplumun gerektirdiği faaliyetler için ihtiyaç duyulan okuma ve yazma becerilerini kapsar (Güneş, 1997). Fonksiyonel okuma ve yazma kavramı, Unesco tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

“Okuma-yazma öğretimi, genellikle bütün boyutlarıyla kalkınmanın temel unsuru olarak ekonomik ve sosyal önceliklere, aynı zamanda bu günün veya yarının insan gücü ihtiyaçlarına sıkı sıkıya bağlı olması gerektiği yapılan çalışmalarda vurgulandığı söylenebilir. Bu nedenle eğitsel anlamda bütün çabalar, fonksiyonel okuma-yazma öğretime yönelik olmalıdır (Güneş, 1997; Şenol, 2001). Okuma-yazma öğretimi, sadece bir amaç olarak ele alınmamalı, bireyin sosyal, ekonomik, yurttaşlık görevleri ve rollerine hazırlanmasının bir yolu olarak görülmelidir. Okuma-yazma, temel ve genel bilgilere değil, aynı zamanda işe hazırlanmaya üretimi arttırmaya, günlük hayata daha geniş ölçüde katılmaya, kişinin kendisini çevreleyen dünyayı daha iyi anlamasına ve insan kültürüne yönelmelidir (Güneş, 1990; Şenol, 2001)”

Okuma yazma öğretime kısaca değindikten sonra, okuma kavramın tanımsal sınırları belirlenebilir. Okuma, sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinliktir. Okumayı uz-

manlar, yazılı bir metni gözle izleyip anlamını kavramak, gerekirse seslendirmek olarak tanımlanmaktadır (Sever, 1997; Şenol, 2001). Okuma işlemi gözün, ses organlarının ve zihnin iyi bir şekilde uyum içinde çalışmasına bağlıdır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin en önemli parçalarından birisi okuma eğitimidir. Yazar ile okuyucu arasındaki bağın okuma yoluyla gerçekleştiği söylenebilir (Şenol, 2001). Hayatın her döneminde okumanın insan hayatındaki önemini unutmuyarak iyi bir okuma becerisi kazanmış olan insanın, öğrenim hayatı boyunca başarılı olma olasılığının göz ardı edilmemesi gerektiği ifade edilebilir. Hayatın her alanında olduğu gibi mesleğinde ilerlemede, boş zamanlarını değerlendirme de okumanın önemi oldukça yüksektir (Şenol, 2001).

Okuma kavramının işlevselliğine bağlı olarak okuma, insanın dünyasını genişleten, kişiliğini biçimlendiren, onu başkalarına bağlayan önemli bir etkidir. Toplumlar, bireylerini okur hâle getirme problemi üzerinde önemle durmaktadır. İnsanları gerçek anlamda özgür kılan okuma, kişiyi bilgisizlik ve yanlış inançlardan korur (Demirel, 1996). Okumanın diğer yönü de günümüz bireylerini duygu bakımından geliştiren bir faaliyet olmasıdır. Bütün bu imkânlardan yararlanabilmek için iyi bir okuma alışkanlığının kazanılmış olması gerekmektedir (Şenol, 2001).

3. Yazma

Yazma kavramı en sade ve anlaşılır şekilde tanımlamak gerekirse, duygularımızı, duyduklarımızı, düşüncelerimizi, tasarladıklarımızı ve yaşadıklarımızı yazı ile anlatmak şeklinde ifade edilebilir (Demirel, 1996; Şenol, 2001) Yazma da konuşma gibi bir ifade yolu olmasına rağmen ondan farklı bilgi ve beceriler gerektirdiği söylenebilir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin, istenilen bir konuda uygun bir şekilde yazabilmeleri için, konuşma ve düşünme yetilerinin belli bir seviyede olması gerekir. Çünkü, yazma becerisi dört temel dil becerisi zincirinin son halkasıdır (Şenol, 2001). Eğitim kurumlarında, eğitimin verildiği öğrenme ortamlarında yazma öğretimi etkinlikleri gerçekleştirilirken, yazmayı gerektiren bütün çalışmaların dikkatli, kazanım temelli ve öğrenci düzeyine uygun bir şekilde özenilerek yapılması gerekmektedir (Şenol, 2001).

Yazma becerisi dört temel dil becerisinin son halkası olmakla birlikte (Şenol, 2001; Ekinci, 2020) bu kavramın toplum tarafından uygulama düzeyi çok yüksek olmadığı söylenebilir. Şöyle ki, yazmak hayatın her yaşamsal boyutunda dikkat çekici bir ihtiyaç olmasına rağmen, dünya üzerinde toplumların yazmayı kullanma oranları oldukça düşük olduğu ifade edilebilir. Yapılan bilimsel çalışmalarla, günlük yaşamda insanlar çalışma zamanları içerisinde dinlemeye % 40, konuşmaya % 35, okumaya % 16 ve yazmaya % 9 oranında yer verdiği belirlenmiştir (Kalaycı & Temur, 2005; Ekinci, 2020). Bu veriler, aslında yazma becerisinin günlük hayatta kullanılan diğer beceriler kadar dikkat çekmediğini göstermektedir. Ancak, yapılan araştırmaların bunun tam tersi doğrultuda bulgular ortaya çıkardığı söylenebilir (Ekinci & Kaya, 2018; Ekinci & Ekinci, 2020; Ekinci, 2020). Bu çalışmalarda, dil becerileri söz konusu olduğunda başa çıkması en zor olanın yazma olduğunu ortaya koymuştur. Ancak süreçteki bu zorlukla sadece ana dili öğretiminde de-